



Universiteit
Leiden
The Netherlands

Making the invisible visible : the position of indigenous women in Mexico. A general overview of the challenges ahead

Ortiz, Barbara

Citation

Ortiz, B. (2016, February 23). *Making the invisible visible : the position of indigenous women in Mexico. A general overview of the challenges ahead*. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/38182>

Version: Corrected Publisher's Version

License: [Licence agreement concerning inclusion of doctoral thesis in the Institutional Repository of the University of Leiden](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/38182>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Cover Page



Universiteit Leiden



The handle <http://hdl.handle.net/1887/38182> holds various files of this Leiden University dissertation.

Author: Ortiz, Barbara

Title: Making the invisible visible : the position of indigenous women in Mexico. A general overview of the challenges ahead

Issue Date: 2016-02-23

NEDERLANDSE SAMENVATTING

Het onzichtbare zichtbaar maken: de positie van inheemse vrouwen in Mexico.

Een algemeen overzicht van de uitdagingen voor de toekomst.

De rechten van inheemse volkeren staan al meer dan vijftig jaar op de internationale politieke agenda. De goedkeuring van de *Verklaring van de Verenigde Naties over de Rechten van Inheemse Volken* in 2007, was een belangrijke stap voorwaarts. Er werd echter weinig aandacht besteed aan inheemse vrouwen. Onder inheemse volkeren, zijn vrouwen een van de meest kwetsbare groepen, omdat zij onderworpen zijn aan meervoudige discriminatie: als vrouw, als inheemse persoon, en vaak, als gevolg van het stigma van armoede. Het gebrek aan aandacht voor de problemen van vrouwen is te wijten aan een gebrek aan bewustzijn en kennis over de rol die vrouwen spelen in de samenleving en in de ontwikkeling van gemeenschappen, en het illustreert de achtergestelde positie die vrouwen in de samenleving in het algemeen nog steeds blijven hebben.

Dit onderzoek wil bijdragen tot de zichtbaarheid van inheemse vrouwen. Daarom biedt het een overzicht van enkele van de uitdagingen waar inheemse vrouwen nog mee worden geconfronteerd, meer specifiek in het geval van Mexico. Het analyseert de positie van inheemse vrouwen in de Mexicaanse samenleving om enkele van de gebieden te identificeren waar de rechten van inheemse vrouwen nog niet worden gegarandeerd, en waar dus meer actie is vereist.

Mexico onderschreef alle internationale verdragen met betrekking tot de rechten van inheemse volkeren en de rechten van vrouwen. Op nationaal niveau worden inheemse volkeren echter vrijwel genegeerd en een zeer sterk *machismo* heeft nog steeds de overhand. De nationale overheid neemt slechts weinig structurele maatregelen om een positieve mentaliteitsverandering teweeg te brengen.

De reële situatie van inheemse vrouwen is nog weinig bekend. Een van de redenen hiervoor is dat er binnen de antropologie een zekere terughoudendheid is om een genderperspectief te integreren. Onderzoekers lijken zich niet bewust van het belang van deze aanpak, wat opmerkelijk is voor een discipline die gericht is op het begrijpen van de menselijke samenleving. Na meer dan veertig jaar feministische theorie binnen de academische wereld, zijn de verworvenheden van het feminisme nog lang niet geïntegreerd in antropologisch onderzoek over Mexico, dat een sterke mannelijke vooringenomenheid blijft vertonen. Postkoloniaal feminisme biedt een extra perspectief, namelijk door de Westerse vooroordelen in de discipline te bekritisieren. De stemmen van de inheemse bevolking moeten deel uitmaken van het hedendaags onderzoek.

Onderzoekers moeten zich bewust worden van de mogelijke Westerse vooroordelen in hun werk, en zichzelf in vraag blijven stellen. Gender niet vanzelfsprekend beschouwen en kritisch staan tegenover mogelijke Westerse vooroordelen, zal leiden tot een nieuw en vollediger begrip van de bestudeerde samenlevingen als geheel, en zal resulteren in inclusiever onderzoek.

Het hier voorgestelde onderzoek analyseert de positie van Mexicaanse vrouwen, en meer in het bijzonder inheemse vrouwen, met betrekking tot vier specifieke onderwerpen: gezondheidszorg, politieke participatie, media en onderwijs. Deze vier thema's werden geselecteerd omwille van de grote invloed die ze hebben op de situatie van vrouwen in de samenleving. De analyse van deze onderwerpen geeft een beeld van de mate van emancipatie die Mexicaanse vrouwen hebben kunnen bereiken. Bovendien zijn deze onderwerpen niet alleen voor vrouwen relevant, maar voor hele gemeenschappen.

De beperkte toegang tot aangepaste gezondheidszorg is een van de meest fundamentele kwesties waar inheemse vrouwen in Mexico mee worden geconfronteerd. De kwaliteit en beschikbaarheid van de Mexicaanse gezondheidszorg varieert aanzienlijk, en de toegang ertoe is het moeilijkst in rurale en gemarginaliseerde gebieden. Vrouwen en kinderen in deze gebieden zijn bijzonder kwetsbaar. De meest fundamentele gezondheidsrisico's voor vrouwen houden verband met reproductieve gezondheid en de gezondheid van moeders.

Om de risico's met betrekking tot reproductieve gezondheid te beperken, is meer doeltreffende seksuele voorlichting en preventie nodig, vooral in inheemse gebieden. Dit zal niet alleen de gezondheidsrisico's voor vrouwen verminderen, maar ook de emancipatie en *empowerment* van vrouwen en mannen bevorderen, wat op zijn beurt zal leiden tot een verbetering van de socio-economische ontwikkeling van de gemeenschappen.

Inheemse gemeenschappen blijven ook een hoge mate van moedersterfte hebben. De beperkte medische hulp voor deze vrouwen is een indicator van een groter probleem in de Mexicaanse gezondheidszorg: het ontbreken van een aangepaste gezondheidszorg voor inheemse volkeren. Om een adequate gezondheidszorg voor inheemse volkeren te kunnen garanderen, moeten twee zaken parallel worden aangepakt: enerzijds moeten de inheemse volkeren gelijke toegang krijgen tot goede medische zorgen binnen het bestaande institutionele systeem voor gezondheidszorg, anderzijds moet een interculturele aanpak van de gezondheidszorg worden geïntroduceerd. Het implementeren van een interculturele aanpak van de gezondheidszorg, die allopathie en traditionele geneeskunde bij elkaar brengt en lokale kennis en tradities respecteert, kan helpen om risico's te beperken. Het integreren van de kennis van traditionele zorgverleners in de geïnstitutionaliseerde Mexicaanse

gezondheidszorg, zoals traditionele vroedvrouwen of *parteras*, kan ook nuttig zijn, zowel voor inheemse als niet-inheemse patiënten.

Een tweede onderwerp besproken in dit werk is de politieke participatie van vrouwen, die een belangrijke indicator is van het niveau van de vrouwelijke emancipatie. Trage veranderingen zijn zichtbaar, maar Mexicaanse vrouwen zijn nog steeds ondervertegenwoordigd op alle politieke niveaus. Patriarchale mentaliteiten en hardnekkige stereotypen, die suggereren dat vrouwen niet in staat zijn deel te nemen aan de besluitvorming, zijn nog steeds de grootste obstakels voor vrouwelijke politieke participatie.

Voor inheemse vrouwen is het nog moeilijker om verkozen te worden. Zij zijn onzichtbaar in de Mexicaanse politiek; slechts uitzonderlijk hebben inheemse vrouwelijke vertegenwoordigers het nationale of regionale politieke niveau kunnen bereiken. Op gemeentelijk niveau, worden inheemse vrouwen geconfronteerd met structurele en culturele obstakels die hun participatie in de lokale politiek belemmeren. In bepaalde gemeenschappen worden vrouwen het recht om deel te nemen ontzegd op basis van het traditionele normatieve systeem van '*usos y costumbres*'. Het '*usos y costumbres*' systeem wordt daarom als nadelig voor de gendergelijkheid en de emancipatie van inheemse vrouwen beschouwd. In de gemeenschappen vinden echter veranderingen plaats en zijn er positieve voorbeelden van vrouwen die worden opgenomen in het traditionele normatieve systeem. Inheemse vrouwen zelf zijn agenten van verandering in dit proces. Ze zijn op zoek naar manieren om een stem te verwerven op politiek niveau, ze veroveren nieuwe ruimtes, vinden alternatieve manieren om te participeren, en ontwikkelen verschillende vormen van leiderschap.

Een ander gebied waarin vrouwen, en in het bijzonder inheemse vrouwen, ondervertegenwoordigd zijn of onjuist worden voorgesteld is de media. Het beeld van vrouwen in de media is een indicator van de manier waarop vrouwen meer in het algemeen worden waargenomen in de Mexicaanse samenleving. Dit geldt ook voor de afbeelding van inheemse vrouwen. In het verleden, was het beeld van inheemse vrouwen in de Mexicaanse media gebaseerd op stereotypen. Alle afbeeldingen hadden één gemeenschappelijk kenmerk: de inheemse vrouw werd nooit gezien als een individu, maar was eerder een symbool. Dit stereotype beeld maakte de echte inheemse volkeren onzichtbaar en onderhevig aan talrijke vooroordelen.

In de hedendaagse Mexicaanse media, is er een algemene afwezigheid van inheemse volkeren. Wanneer inheemse volkeren vertegenwoordigd zijn, wordt er nog steeds teruggerepen naar stereotypen. De media bestendigen de negatieve beeldvorming en discriminatie van de inheemse volkeren in Mexico. Bovendien hebben de negatieve beelden en stereotypen een impact op het

gevoel van eigenwaarde en het zelfbeeld van de vrouwelijke inheemse kijkers, wat resulteert in een zeer laag zelfbeeld en leidt tot de internalisering van deze discriminatie.

Het veranderen van stereotypen en mentaliteiten begint op school, daarom werd ook de aanpak van gender en culturele diversiteit in het Mexicaanse onderwijs geanalyseerd, met speciale aandacht voor het rurale en inheemse onderwijs. Het Mexicaanse onderwijs wordt geconfronteerd met meerdere structurele problemen, en het inheemse onderwijs is een van de meest verwaarloosde onderwijsvormen. Naast een gebrek aan middelen, worden de programma's voor het inheemse onderwijs ontwikkeld op nationaal niveau, zonder inbreng van de gemeenschappen. De bestaande programma's zijn niet aangepast aan de behoeften van inheemse studenten; studenten moeten zich aanpassen en voldoen aan een systeem dat hun culturele identiteit niet respecteert en waarin het Spaans de dominante taal is. Bovendien zijn inheemse studenten in alle onderwijsvormen het slachtoffer van discriminatie en racisme, wat weergeeft hoe diepgeworteld racisme in de Mexicaanse samenleving is. Tot nu toe werden er vrijwel geen maatregelen genomen om discriminatie op school tegen te gaan.

De benadering van gender in het Mexicaanse onderwijs geeft aan hoe genderrelaties worden gedefinieerd in de Mexicaanse samenleving, hoe ze worden bestendigd, en hoe ze kunnen worden verbeterd. In het algemeen hebben Mexicaanse meisjes en jongens gelijke toegang tot onderwijs, ook in achtergestelde regio's. Een gendergelijkheidsbeleid werd ontwikkeld voor het Mexicaanse onderwijs en zowel het institutionele discours als het lesmateriaal houden rekening met een genderperspectief. Dit gendergelijkheidsdiscours heeft echter nog niet alle klaslokalen bereikt en veel leerkrachten onderschatten het belang van het actief aanleren en toepassen van gendergelijkheid. Bewust of onbewust blijven ze stereotiepe opvattingen over mannen en vrouwen doorgeven aan hun leerlingen. In een inheemse context hebben traditionele opvattingen over genderrelaties vooral een invloed op meisjes. Vermits van vrouwen wordt verwacht dat ze in de eerste plaats zorgtaken opnemen, verlaten meisjes school vaak op jonge leeftijd om hun ouders te ondersteunen, te trouwen, of een gezin te stichten. Het niet voltooien van het secundair onderwijs beperkt echter hun kansen voor de toekomst.

Inheemse volkeren blijven nog steeds gediscrimineerd in de Mexicaanse samenleving. Als het gaat om inheemse vrouwen, moet nog steeds aan basisrechten worden voldaan; niet alleen betreffende specifieke rechten van inheemse volkeren, maar ook inzake constitutionele en zelfs mensenrechten. De Mexicaanse overheid blijft zijn inheemse burgers negeren en neemt niet de nodige maatregelen.

Buiten de overheid, is er een belangrijke rol weggelegd voor alle actoren in de Mexicaanse samenleving: administraties, scholen, media, de kerk, het maatschappelijk middenveld, de

academische wereld, en alle Mexicanen in het algemeen. Inheemse vrouwen zijn op dit moment onzichtbaar in de Mexicaanse samenleving en ze worden geconfronteerd met meervoudige discriminatie. Inheemse vrouwen zijn bereid om te participeren, maar de Mexicaanse maatschappij moet zich eerst voor hen openstellen. De voorwaarden moeten worden gecreëerd zodat inheemse vrouwen zouden kunnen deelnemen. Ze moeten gelijke toegang krijgen tot alle ruimten; ze moeten worden opgenomen in en beschouwd worden als onderdeel van deze maatschappij.

Binnen de academische wereld moeten meer bronnen van kennis worden gevaloriseerd en de actieve deelname van inheemse volkeren moet deel uitmaken van de wetenschappelijke agenda. De antropologie moet er ook naar streven om een meer maatschappelijk betrokken discipline te worden.

Inheemse vrouwen moeten zichtbaar worden. Ze moeten toegelaten worden om voor zichzelf op te komen, ze moeten hun stem kunnen laten horen, er moet naar geluisterd worden en rekening mee worden gehouden. Inheemse vrouwen zijn actoren van verandering; ze hebben nu alleen nog de nodige ondersteuning nodig om een significante vooruitgang te maken.

De Mexicaanse samenleving blijft zeer racistisch en seksistisch, zowel op sociaal als op politiek vlak. Om het heersende racisme en seksisme aan te pakken, is een verandering van mentaliteit essentieel. De Mexicaanse samenleving moet haar cultureel diverse identiteit beginnen erkennen en deze diversiteit accepteren als een troef. Deze verandering kan alleen gebeuren als alle actoren in de samenleving zich engageren tegen discriminatie en ten gunste van een inclusieve samenleving waarin alle burgers dezelfde rechten hebben en gelijk worden behandeld.